Föstudaginn 9. júní 1972.

Nr. 28/1970. **Þorgils Þorgilsson, eigandi jarðarinnar Innri-Bugs, og Jarðakaupasjóður ríkisins, eigandi jarðarinnar Ytri-Bugs**
(Sigurður Ólason hrl.)
gegn
Jóni B. Jónssyni, eiganda jarðarinnar Fróðár í Fróðárhreppi
(Magnús Óskarsson hrl.).

Dómendur:
hæstaréttardómararnir Benedikt Sigurjónsson, Ármann Snævarr, Einar Arnalds og Magnús Þ. Torfason og prófessor Gaukur Jörundsson.

Ómerking. Frávísun.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi Jarðakaupasjóður ríkisins hefur áfrýjað málinu með stefnu 13. febrúar 1970, að fengnu áfrýjunarleyfi 9. s. m. Krefst hann þess aðallega, að landamerki milli jarðanna Ytri-Bugs og Fróðár verði ákveðin þannig:

„Bein lína úr hornmerki milli Arnarhóls og Ytri-Bugs að engjaoddum við Bugsvaðal, þar sem þeir ganga lengst til vesturs, og síðan áfram í beina línu út í sjó.

Þessi markalína er í beinu framhaldi af línu, sem dregin er úr suðausturhorni í vestari brúarstöpul Fróðárbrúar í fyrrnefnt hornmerki".

Til vara krefst hann þess, „að sama markalína ráði merkjum jarðanna niður að engjaoddum, en þaðan ráði merkjum bein lína, sem dregin er til vesturs í stefnu á Rauðaberg í Bugsmúla að gamla Bugsósi, svo sem hann er sýndur á herforingjaráðskorti frá 1910".

Til þrautavara krefst hann, „að Fróðárrif tilheyri jörðinni Fróðá frá engjaoddum við Bugsvaðal og gamla Bugsósi, svo sem hann er sýndur á herforingjaráðskorti frá 1910, þó svo, að veiðiréttur í Bugsvaðli ytra fylgi ekki rifinu".

Þá krefst hann málskostnaðar úr hendi stefnda í héraði og fyrir Hæstarétti.

Áfrýjandi Þorgils Þorgilsson hefur áfrýjað málinu með stefnu 3. apríl 1970, að fengnu áfrýjunarleyfi 16. marz 1970. Krefst hann þess aðallega, að landamerki milli jarðanna Innri-Bugs og Fróðár verði ákveðin þannig:

„Bein lína úr hornmerki milli jarðanna Arnarhóls og Ytri-Bugs að engjaoddum við Bugsvaðal, þar sem þeir ganga lengst til vesturs, og síðan áfram í beina línu út í sjó.

Þá er þess krafizt, að merkin milli Fróðár og Innri-Bugs til fjalls frá áðurnefndu hornmerki verði ákveðin í samræmi við landskiptagjörð, sem dags. er 19. júní 1944 og 27. júní s. á. ...“.

Til vara krefst hann þess, „að sama markalína ráði merkjum jarðanna, með þeirri breytingu þó, að Fróðárrif skuli tilheyra jörðinni Fróðá, þó þannig, að veiðiréttur í Bugsvaðli Ytra fylgi ekki rifinu“.

Þá krefst þessi áfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti úr hendi stefnda.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjenda.

Kröfugerð í héraði var óljós og ónákvæm, og ekki var gerður glöggur uppdráttur af þrætusvæðum, þar sem markaðar voru kröfur aðilja, en þess var sérstök þörf, þar sem talið er, að sum kennileiti væru horfin. Verður því að ómerkja hinn áfrýjaða dóm og málsmeðferð og vísa málinu frá héraðsdómi.

Eftir þessum úrslitum ber að dæma áfrýjendur til að greiða stefnda óskipt málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, kr. 35.000.00.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur og málsmeðferð í héraði eiga að vera ómerk, og er málinu vísað frá héraðsdómi.

Áfrýjendur, Jarðakaupasjóður ríkisins og Þorgils Þorgilsson, greiði stefnda, Jóni B. Jónssyni, kr. 35.000.00 í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur landamerkjadóms Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu 18. júní 1969.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var þann 10. maí 1969, er höfðað fyrir landamerkjadómi Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu með stefnu, útgefinni 2. nóvember 1965, af eigendum og ábúendum jarðanna Innri-Bugs og Ytri-Bugs í Fróðárhreppi, þeim Þorgils Þorgilssyni, eiganda Innri-Bugs, og Ármanni Bjarnfreðssyni, ábúanda Ytri-Bugs, ásamt Jarðakaupasjóði, sem talinn er eigandi þeirrar jarðar, gegn Jóni B. Jónssyni, eiganda jarðarinnar Fróðár í sama hreppi.

Málið var dómtekið þann 30. ágúst 1968, en síðar endurupptekið til frekari gagnaöflunar og málflutnings að nýju.

Stefnendur hafa báðir sótt þing í málinu og flutt málið hvor fyrir sig, en jafnframt haft algera samstöðu um kröfugerð og málatilbúnað, enda telja þeir umrætt land óskipta sameign sína.

Kröfur stefnenda eru fyrst settar fram í stefnu. Er þar áskilinn réttur til að breyta þeim undir rekstri málsins.

Endanlegar kröfur stefnenda eru þessar:

Aðallega, að merkin milli Fróðár og Bugsjarða verði ákveðin í beinni líu úr „brúarstöpli í vörðu á engjaodda“ og þaðan sömu sjónhending í sjó út.

Til vara sömu merki með þeirri breytingu, að rifið, svo sem það er sýnt á herforingjaráðskorti frá 1910, skuli tilheyra Fróðá, þó svo, að veiðiréttur í Ytra-Vaðli fylgi ekki rifinu. Þá er þess krafizt, að stefndi verði dæmdur til að greiða hæfilegan málskostnað, en til vara, að málskostnaður verði látinn falla niður.

Af hálfu stefnda eru gerðar þær dómkröfur, að landamerki milli Bugsjarða og Fróðár í Fróðárhreppi verði byggð á landamerkjabréfi milli jarðanna Fróðár, Arnarhóls og Ytri-Bugs, dags. 27. júlí 1941, en þar segir svo:

„I. Milli Fróðár og Arnarhóls ræður mörkum bein lína úr Folahnúk í Rjúkanda í Kjósdalsá, þaðan ræður hún í Fróðá, og ræður svo Fróðáin niður í suðausturhorn í vestri brúarstöpul Fróðárbrúar, þaðan bein lína um vörðu, sem er hornmarksvarða milli Arnarhóls og Ytri-Bugs, og er sú varða sem hliðarmerki milli Fróðár í beinni línu frá fyrrnefndum brúarstöpli í vörðu á engjaodda.

II. Milli Ytri-Bugs og Fróðár eru merkin úr fyrrnefndri horn-

marksvörðu í áðurnefndan engjaodda, þaðan eru merkin eftir gamla árfarveginum í gegn um Bugsvaðal, þar til gamli Bugsós tekur við, og ræður svo gamli farvegur hans til sjávar samkv. herforingjaráðskorti frá 1910".

Þá krefst stefndi þess, að stefnendur verði in solidum dæmdir til þess að greiða sér málskostnað að skaðlausu samkvæmt mati dómsins.

Dómarinn gekk á vettvang ásamt aðiljum eða umboðsmönnum þeirra.

Sátt var reynd árangurslaust.

II.

Staðhættir á deilusvæðinu eru í stórum dráttum þeir, að áin Fróðá rennur til sjávar gegnum vaðal eða vaðla, er liggja á milli svokallaðs Rauðabergs að vestan og Haukabrekkuhöfða að austan. Fyrir botni svokallaðrar Gamlavíkur, sem áin rennur í, hefur myndazt sandrif, væntanlega vegna framburðar árinnar annars vegar og sjávargangs hins vegar, og liggur rif þetta, sem kallast Fróðárrif, í boga fyrir víkurbotni. Bak við rifið eru tveir vaðlar eða vötn, sem nefnast Bugsvötn, en milli þeirra eru mýrar og engjalönd. Samgangur er milli vatnanna. Fróðá rennur í innra vatnið, sem hefur ós til sjávar austur við Haukabrekkuhöfða, en fyrr á þessari öld mun ósinn til sjávar hafa runnið úr ytra vatninu við rifsendann Rauðabergsmegin. Aðiljar eru sammála um merkin á engjalandinu fram í svonefndan engjaodda, en ágreiningurinn er um eignarréttinn að hluta Fróðárrifs, en stefnendur telja, að merkin hafi verið um melþúfu, sem á að hafa verið á rifinu fram af engjaoddanum, en stefndi telur allt rifið tilheyra jörð sinni, Fróðá.

Upphaf þessara málaferla er að rekja til þess, að skömmu eftir að stefndi varð eigandi Fróðár, eða árið 1963, hóf hann mál gegn eiganda og ábúanda Ytri-Bugs út af nytjum Bugsmanna á rifinu og krafðist lögbanns við malartöku þar. Synjað var um lögbann með dómi aukadómþings Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu, þar sem talið var, að hann hefði ekki að svo komnu sannað eignarrétt sinn að rifinu. Eigandi Fróðár skaut málinu til Hæstaréttar, en þar var málið fellt niður, að því er virðist vegna þess, að talið var eðlilegra, að landamerki jarðanna yrðu fyrst ákveðin með dómi. Eigandi Fróðár hafðist þó ekki frekar að í því máli, hins vegar hófust um líkt leyti málaferli út af rennsli milli

vaðlanna, og er þeim enn ólokið. Í framhaldi af því máli og að nokkru í sambandi við það hófust eigendur Bugsjarða handa um landamerkjamál þetta.

III.

Lagt hefur verið fram í málinu endurrit úr landamerkjabók Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu varðandi landamerki jarðanna Fróðár, Arnarhóls og Ytri-Bugs, og hefur efni þess verið tekið upp í kröfugerð stefnda. Einnig hefur verið lagt fram endurrit af Landamerkjaskrá fyrir þjóðeigninni Arnarhóli í Neshreppi innan Ennis, dags. að Arnarhóli 25. maí 1889, og segir þar m. a.:

„1. Á milli Fróðár og Arnarhóls ræður sjónhending úr Folahnúk í Litla-Rjúkanda og svo eptir gili, sem rennur þaðan og ofan í Fróðá. Síðan ræður Fróðá ofan fyrir Arnarhól á móts við klett, sem stendur norðan til í Arnarhólnum. Þaðan sjónhending í svokallaðan Engjatanga niðurvið Bugsvaðal, og síðan ræður Bugsós til sjóar".

Stefndi hefur lagt fram í málinu endurrit úr dómsmálabók Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu af dómi, uppkveðnum 22. júní 1928, í máli milli þáverandi eigenda Fróðár og Haukabrekku um réttindi yfir Fróðárrifi. Þar sem eigendur Bugsjarða voru ekki aðiljar þess máls, virðist ljóst, að dómurinn er ekki bindandi fyrir eigendur þeirra, en þar sem hann fjallar beinlínis um það efni, sem hér er um deilt, þykir rétt að taka upp úr honum það, sem skipt getur máli um lausn þessa ágreiningsefnis.

Dómur þessi var einn af fjórum dómum, uppkveðnum sama dag, varðandi uppskiptingu og landamerki hinnar fornu Fróðártorfu, og virðast málsaðiljar ekki hafa vitað um hann fyrr en á síðasta stigi málsmeðferðarinnar. Í dóminum segir m. a.:

„Í landamerkjabók sýslunnar finnst aðeins heildarlandamerkjaskrá fyrir jörðina Fróðá með hjáleigunum, en engar landamerkjaskrár, hvorki fyrir Fróðá sjálfri né hjáleigunum sérstaklega. Að Fróðárrif hafi heyrt undir heildareignina, er tvímælalaust. Fram að árinu 1905 var Fróðártorfan óskift heildareign, en með bréfi, dags. 29. apríl 1905, þingl. 1. júní 1912, afsalar síðasti heildareigandi Fróðár með hjáleigum, síra Helgi Árnason, til Ásgeirs Þórðarsonar jörðina Fróðá með Fróðárkoti án nokkurrar tilgreiningar á landamerkjum. Hinar hjáleigur jarðarinnar, þar á meðal Haukabrekku, afsalar svo síra Helgi Árnason með bréfi, dags. 12. sept. 1916, þingl. 19. júní 1917, til síra Guðmundar Einarssonar

í Ólafsvík án nokkurrar tilgreiningar á landamerkjum jarðanna, og síra Guðmundur Einarsson selur svo jarðirnar hverja um sig fljótlega aftur, þar á meðal Haukabrekku, án nokkurra sérlandamerkja. Heimildarplagg eða landamerkjabók sýslunnar upplýsa því ekkert í þessu efni.

Það mun vera hin vanalega regla, að sérstök fríðindi höfuðbóla með hjáleigum falli oftast til höfuðbólanna eða heimajarðanna sjálfra við skifting eignanna fremur en til hjáleignanna. Samkvæmt þessu virðist rifið fremur tilheyra heimajörðinni Fróðá en einni af hjáleigunum svo sem Haukabrekku. Rif þetta hefir svo lengi sem núlifandi menn muna til verið kallað Fróðárrif, sem einnig bendir til þess, að það hafi jafnan tilheyrt heimajörðinni Fróðá sjálfri. Hin framlögðu vottorð af hálfu eiganda Fróðár sýna einnig, að vottorðsgefendurnir telja rifið til heimajarðarinnar Fróðár sjálfrar. Almæli er og meðal manna hér um slóðir, að áin Fróðá hafi þar til fyrir tæpri öld síðan runnið til sjávar austur við Haukabrekkuhöfða. Þótt síra Helgi Árnason hafi árið 1908 byggt Fróðárrif með Haukabrekku, er það út af fyrir sig ekki sönnun þess, að hann eftir söluna 1905 á Fróðá hafi haft heimild til þess, enda sýna framlögð vottorð, að eigandi Fróðár hefir mótmælt því.

Að öllu þessu athuguðu verður landamerkjadómurinn að tildæma jörðinni Fróðá allt Fróðárrif vestan frá Bugsós og austur að Haukabrekku-höfða".

Þá hefur verið lagt fram landamerkjabréf fyrir jörðinni Fróðá, dags. 9. júlí 1930, en það er ekki undirritað af eigendum Bugsjarða.

Fleiri skjöl hafa verið lögð fram, en skipta minna máli, og hafa málsaðiljar ekki mótmælt þeim sem ósta ðfestum, en hins vegar sem röngum að því leyti, sem þau fara í bága við málflutning þeirra.

IV.

Aðiljar eru sammála um, að Fróðá muni hafa fyrr á öldum runnið til sjávar austur við Haukabrekkuhöfða, en einhvern tíma á síðustu öld hafi hún tekið að renna út úr vestari vaðlinum í námunda við tún Bugsjarða, og þar rann hún, þegar herforingjaráðsuppdráttur var gerður árið 1910. Á árinu 1933 hafi sá farvegur stíflast af sjávargangi og áin þá brotið sér farveg út úr rifinu austanverðu, þar sem hún rennur nú til sjávar, eins og áður segir.

V.

Verða nú raktir framburðir aðilja, vitna og vottorðsgefenda.

Þorgils Þorgilsson, annar stefnenda málsins, hefur gefið aðiljaskýrslu. Þar segir m. a.:

„Þegar ég skrifaði undir landamerkjalýsingu milli Fróðár og Bugsjarða hinn 27. júlí 1941, var ekkert sérstaklega minnzt á breytingu á landamerkjum niður við sjóinn, og áreiðanlega ekki minnst á herforingjaráðskort í því sambandi, enda var slíkur uppdráttur alls ekki til staðar við undirskriftirnar. Hafi þessi viðbót „samkv. herforingjaráðskorti frá 1910" þá verið í skjalinu, hefi ég a. m. k. ekki veitt því eftirtekt.

Það skal loks tekið fram, að rifið framan við Syðri-Bugsvaðal hefur lengst mikið síðustu áratugi, auk þess sem það mun hafa verið allverulega rangt markað á kortinu miðað við þann tíma, sem það á að hafa verið gert".

Fram eru lagðar í málinu tvær umsagnir Einíusar Jónssonar, fyrrum kaupfélagsstjóra í Ólafsvík, en hann keypti jörðina Fróðá árið 1927 fyrir Kaupfélag Ólafsvíkur, og nytjaði hann og aðrir kaupfélagsmenn jörðina næstu 12 ár á eftir. Hann telur mörkin milli Fróðár og Bugsjarða hafa verið „séð frá sjó, Melþúfa í vörðu á Engjaodda". Hann telur þá kaupfélagsmenn hafa hirt allan reka frá melþúfunni að vestan, að Haukabrekkuhöfða að austan. Hann vitnar enn fremur, að hann viti ekki annað en að merki um melþúfuna á rifinu, sem nú er að vísu fyrir löngu horfin, hafi verið haldin í manna minnum, enda hafi aldrei komið til þess, að Fróðármenn nytjuðu land eða veiði vestan hennar. Sand hafi þeir Fróðármenn tekið miklu austar á rifinu. Hann telur sig hafa heyrt, að Bugsmenn hafi skrifað undir eitthvert plagg viðvíkjandi ytra rifinu, en vottar í því sambandi, að meðan hann hafi verið fyrir vestan, hafi engin breyting orðið á nytjum umræddsa lands þrátt fyrir þessar undirskriftir. Hann segir sér ekki kunnugt um, hvort Þorgils Þorgilsson hafi tekið sand úr ytra rifinu, en veiði í vaðlinum hafi Bugsmenn stundað, en engir aðrir, svo hann viti. Aldrei hafi neinn vafi verið á um merki eða landsnytjar þann tíma, sem Kaupfélag Ólafsvíkur hafði umráð og umsjá með Fróðá.

Þórður Þórðarson veggfóðrunarmeistari, Reykjavík, hefur gefið skriflegt vottorð. Hann kveðst hafa verið viðstaddur, er landamerki jarðanna Fróðár, Arnarhóls og Ytri-Bugs voru ákveðin í júlímánuði árið 1941, og hafi hann þá ásamt öðrum gengið á merki jarðanna. Í vottorði hans segir m. a.: „... aldrei var á

það minnzt, er merkin voru sett, að afstaða skyldi tekin til eignarréttar yfir Fróðárrifi, né heldur, að gamli Bugsós skyldi ráða merkjum til sjávar milli jarðanna Fróðár og Ytra-Bugs, hvorki svo sem hann er sýndur á herforingjakorti frá 1941 né heldur eins og hann var á árinu 1941, þá er framangreind lögskipti áttu sér stað ...".

Hervin Pétursson verkamaður hefur komið fyrir dóm. Hann kveðst muna eftir melþúfu á rifinu vestan við ytri engjaoddann, en kveðst ekki hafa heyrt, að hún skipti merkjum. Hann kveðst ekki vita, hverjir hafi nytjað rifið, og heldur ekki hverjir hafi nytjað veiði í Ytri-Bugsvaðli. Hann tekur fram, að í stórstraumi hafi gætt sjávarfalla í Innri-Bugsvaðli, meðan Bugsós rann til sjávar við Rauðaberg.

Jóhann Þorgilsson, sonur stefnanda Þorgils Þorgilssonar, hefur borið, að Fróðárrif hafi verið nytjað frá Bugsjörðum og inn að Ytri engjaodda. Hann kveðst muna eftir melþúfu á rifinu og kveðst hafa heyrt í seinni tíð, að hún skipti merkjum, en veit ekki, milli hvaða jarða hún var talin skipta merkjum.

Ólafur Bjarnason hreppstjóri, fæddur 10. apríl 1889, hefur komið fyrir dóm. Vitnið „kveðst vel minnugt þess, þegar skjal þetta" (landamerkjabréfið frá 1941) „var undirritað, og kannast við að hafa undirritað það. Vitnið telur, að tildrög þess, að landamerkjabréf þetta var gert, hafi verið þau, að eigandi Fróðár hafi óskað eftir, að merkin yrðu endurnýjuð eða eigendur glöggvuðu sig á þeim. Vitnið segist minnast þess, að í skjalið hafi verið sett ákvæði um herforingjaráðskortið frá 1910, og hafi það verið gert til þess að taka af allan vafa í framtíðinni um það, hvar merkin væru. Vitnið kveðst ekki muna, hvort herforingjaráðskort var við hendina, þegar landamerkjabréfið var samið, en segir, að það hafi verið alveg fullvíst, hvar merkin voru. Vitnið kveðst ekki muna, hvar undirskriftir fóru fram, en telur, að það hafi verið að Fróðá. Vitnið kveðst hafa haft vitneskju sína um merki Fróðár frá eldra fólki, m. a. Guðsteini Þorsteinssyni, sem var allan sinn aldur í Fróðárhreppi, Neshreppi innan Ennis, en hann var fæddur árið 1832 og andaðist árið 1915, og Þorkötlu Jóhannsdóttur, sem lengi bjó í Fróðárhreppi, og Guðmundi Þorlákssyni, sem lengi bjó í Geirakoti og var mjög fróður um öll landamerki í Fróðárhreppi. ... Vitnið tekur fram, að reki á Fróðárrifi hafi verið nýttur frá Fróðá og hafi Fróðá átt allan rekann. Það kveðst minnast þess, að ábúendur Ytri-Bugs hafi nytjað veiði í Bugsósi innan við Rauðaberg, en því er ekki kunnugt um, að

ábúendur Fróðár hafi stundað veiði þar. Vitninu er ekki kunnugt um nöfnin „Móabarð“ eða „Melþúfu“ á Fróðárrifi, en man eftir smá melgrasþúfum hér og hvar á rifinu“.

Magnús Guðmundsson, fyrrverandi prófastur, fæddur 30. júlí 1896, hefur fyrir dómi borið m. a.: „Vitnið tekur fram, að allan þann tíma, sem það var búsett í Ólafsvík frá 1920—1963, hafi það alltaf heyrt, að Fróðá ætti allt Fróðárrif. Þetta segir vitnið, að hafi sagt sér gamlir menn, sem gjörla þekktu til, þ. á m. Þorkatla Jóhannsdóttir, sem lengi bjó í Klettakoti, margfróð kona, og Guðmundur Þorlákssson, bóndi í Geirakoti og Innri-Bug og síðast í Ólafsvík. Þá kveðst vitið sérstaklega hafa kynnt sér þetta árið 1928, þegar það var meðdómsmaður í tveimur landamerkjamálum. ... Vitnið kveðst aldrei hafa heyrt nöfnin „Móabarð“ og „Melþúfu“ á Fróðárrifi og kveðst þó hafa reynt að safna örnefnum eftir því sem það gat. Það kveðst heldur ekki kannast við þau nöfn sem kennileiti eða að þau hafi verið notuð í landamerkjalýsingum. Vitnið tekur fram, að það telji landamerki milli Fróðár og Ytri-Bugs, á Fróðárrifi, hafa verið við Bugsós, þar sem hann féll til sjávar árið 1936, áður en Fróðá breytti um farveg. ... Vitnið segir, að allur reki á Fróðárrifi hafi verið nytjaður af Fróðá, en kveðst ekki minnast þess, að aðrir nytjuðu veiði í Bugsvaðli og ósunum en ábúendur Bugsjarða. Fróðárbændur hafi aldrei nytjað veiði í ósnum, þótt þeir ættu land að öðrum megin. Vitnið tekur fram, að netaveiði í Bugsvaðli og ádráttarveiði í ósnum hafi alltaf verið mikið stunduð af ábúendum Bugsjarða“.

Önnur vætti hafa minni þýðingu fyrir úrslit málsins og verða ekki rakin hér.

VI.

Stefnendur styðja aðalkröfu sína þeim rökum, að svæði það, sem um er deilt, verði að skoðast sem samfellt vatnasvæði Fróðár allt til sjávar út fyrir Fróðárrif. Þar, sem miðað sé við Bugsós í landamerkjabréfum og ós þessi hafi færzt til, svo menn viti, megi telja farveginn allt frá Rauðabergi að Höfðabrekkuhöfða með tilvísun til Jónsbókar, tlb. 56, sjá og samsvarandi ákvæði núgildandi vatnalaga, beri að draga merkin frá engjaodda þeim, sem markaður er á herforingjaráðskortið frá 1910, og ágreiningslaust sé, að ráði merkjum milli Ytri-Bugs og Fróðár til hafs mitt á milli Rauðabergs og Haukabrekkuhöfða.

Þeir hafa mótmælt dóminum frá 1928, sem verði ekki talinn

bindandi fyrir Bugsjarðir, þar sem eigendur þeirra hafi ekki fengið tækifæri til þess að gæta réttar síns né heldur hafi dómurinn verið birtur fyrirsvarsmönnum þeirra jarða og honum hafi ekki verið þinglýst og hann ekki færður inn í landamerkjabækur embættisins. Þá hafa þeir mótmælt landamerkjabréfinu frá 1941. Telja þeir, að það sé á ýmsan hátt varhugavert og hafi með því verið breytt gömlum merkjum, þ. e. eigendur Bugsjarða hafi afsalað sér hálfu Fróðárrifi, en til þess hafi þeir ekki verið bornir, þar sem samþykki konu Þorgils hefði þurft til að koma og umboðsmanni þjóðjarða hafi verið heimildarlaust að gera slíka afsalssamninga. Einnig hafa þeir látið að því liggja, að ákvæðin um herforingjaráðskortið hafi verið bætt við síðar, þar eð Þorgils Þorgilsson kveðst ekki muna eftir því ákvæði. Þessu öllu hefur stefndi mótmælt harðlega og kveðið það augljóst, að landamerkjabréf, innfært í landamerkjabækur sýslunnar, hljóti að hafa fullt gildi, þar til einhver ógildingaratvik hefðu sannazt, en sönnunarbyrði um allt slíkt hljóti að hvíla á stefnendum.

Þá hafa stefnendur komið fram með þá málsástæðu, að þeir kunni að hafa unnið eignarrétt á umþrættri landspildu fyrir hefð, eða a. m. k. hefðarrétt á landsnytjum, vegna áratugalangra nytja á veiði í Bugsósi, reka, eggjatöku, bátar (sic) og malartekju.

Varakröfu sína rökstyðja stefnendur með því, að veiði í Ytri vaðli hafi aldrei verið nytjuð frá Fróðá, heldur Bugsjörðum.

Stefndi byggir kröfur sínar á landamerkjabréfinu frá 27. júlí 1941, enda hafi rifið alla tíð fylgt jörðinni Fróðá og sé eignarhaldið ótvírætt úrskurðað Fróðá með dóminum frá 1928. Fróðá hafi árin 1835—1936 runnið til sjávar vestan við rifið við Rauðaberg. Þetta hafi einnig stuðning í landamerkjabréfinu fyrir þjóðeigninni Arnarhóli frá 25. maí 1889, þar sem merkin milli Arnarhóls og Fróðár séu m. a. um Bugsós til sjávar, svo og landamerkjabréfi fyrir Fróðá frá 9. júlí 1930, þar sem Bugsós ræður merkjum, en upplýst sé, að á þessum tíma hafi Fróðá (Bugsós) runnið til sjávar að vestan og ósinn ekki færzt austur fyrir fyrr en árið 1936. Tilvísunin í „gamla Bugsós" og herforingjaráðskortið í merkjabréfinu frá 1941 styðji þetta einnig, enda hafi þessi ákvæði verið sett í bréfið til frekari skýringar og glöggvunar og til þess að taka af allan vafa.

VII.

Samkvæmt því, sem hér að framan hefur verið rakið, virðist ótvírætt, að landamerkjabréfið frá 27. júlí 1941 sé í fullu gildi,

enda ástæður þær, sem færðar eru fyrir ógildi þess, ekki nægilega rökstuddar eða haldgóðar. Rökstuðningur stefnda fyrir kröfum sínum er að áliti dómsins fullnægjandi til þess að taka þær til greina með smávegis breytingum í gegnum Bugsvaðal Ytri. Merkjavarðan á engjaodda er horfin, en eftir að málið var dómtekið og dómsniðurstaða fengin, en áður en dómurinn var kveðinn upp, fór dómurinn á vettvang og setti niður merki, sem er tvö misvíð járnrör rekin niður í jörðina á þeim stað á engjaoddanum, sem dómurinn telur rétt merki og niðurstaðan byggist á.

Eins og málið er fyrir lagt og með tilliti til framangreindrar niðurstöðu, þykir rétt að dæma stefnendur in solidum til þess að greiða stefnda málskostnað, sem ákveðst kr. 25.000.00.

Dóminn kvað upp Jón S. Magnússon, fulltrúi sýslumanns Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu, ásamt meðdómsmönnunum Ólafi Guðmundssyni útibústjóra og Leifi Jóhannessyni ráðunaut.

Dómsorð:

Landamerki milli Fróðár og Ytri-Bugs skulu vera bein lína úr hornmerki milli Arnarhóls og Ytri-Bugs í merki á engjaodda, og er sú lína í beinu framhaldi af línu úr suðausturhorni í vestri brúarstöpul Fróðár í fyrrnefnt hornmerki. Frá merkinu á engjaodda skulu merkin milli Fróðár og Bugsjarða vera út með Fróðárrifi innanverðu í sömu fjarlægð og áðurnefnt merki í gegnum Bugsvaðal, þar til gamli Bugsós tekur við, og ræður svo gamli farvegur hans til sjávar samkvæmt herforingjaráðskorti frá 1910.

Stefnendur, Þorgils Þorgilsson og Jarðakaupasjóður, greiði in solidum stefnda, Jóni B. Jónssyni, málskostnað, er ákveðst kr. 25.000.00.

Dómi þessum ber að fullnægja með aðför að lögum.